

Dr. Szécsényi László

EGYETEMI TANÁRSEGÉD, PÉCS

A társasági jog harmonizációja az Európai Közösségben¹

– Status quo és perspektívák –

I. Bevezetés

A társasági jog harmonizációjának különösen nagy jelentősége van az európai integráció szempontjából: a közös piac létesítése megköveteli az adekvát társasági jogi keretfeltételek megteremtését, a gazdasági erőforrások társas kiaknázásának lehetősége kiemelkedően fontos a szabad tőke- és áruforgalom szempontjából. A gazdasági verseny szabadsága a társasági jog szempontjából elsődlegesen a társaság székhelyének szabad megválasztását jelenti, melyet a Közösség tagországainak eltérő társasági jogi berendezkedése, illetve a társasági formáknak a nemzeti jogokhoz való kötöttsége érint hátrányosan.²

Az európai társasági jog fogalma nem egyértelmű. Jelent egyfelől egy *ius commuae societatumot*, az Európai Közösségek területén érvényes, egységes, transznacionális társasági jog *vizióját*; másrésztől a közel egyenértékűként egymás mellett létező nemzeti társasági jogok, és az Európai Közösség több mint 25, már elfogadott jogi aktusának *valóságát*.³ Ez a kettősség a Közösség azon törekvéséből ered, miszerint a nemzeti társasági jogok különbségeit egyfelől azok *összehangolása* (Angleichung, approximation) révén kell megoldani, másfelől közösségi *egységes jog* (uniform law) alkotásával, új, szupranacionális társasági formák megteremtésére van szükség. A gazdaságra vonatkozó jog tekintetében a jogalkotási hatáskörök már 70–80%-os arányban a Közösségnél vannak.⁴

A társasági jogi harmonizáció nem érinti az egész társasági jogot. A közösségi jogalkotás elsősorban a tőkeegyesülésekkel, különösen a részvényjoggal, ezen túlmenően pedig – eltekintve a szupranacionális formáktól – a kisebb társaságok országhatárokon átmenő tevékenységével foglalkozik.⁵

A következőkben a társasági jogi jogegységesítés közjogi alapjainak vizsgálatára, a jogharmonizáció aktuális állapotának bemutatására és a jogegységesítés néhány problémájának feltárására kerül sor.

II. A harmonizáció (primer) európai jogi alapjai

Az Európai Közösség (továbbiakban EK) 6 alapító tagállama 1957. március 25-én a Római Szerződéssel hozta létre az Európai Gazdasági Közösséget (EGK). Az EGK-Szerződés⁶ 2. Cikke úgy határozta meg a Közösség célját, hogy annak egy közös piac létesítését és a tagállamok gazdaságpolitikájának közelítését kell támogatnia. A Bi-

zottság 1985-ben az ún. *Fehér Könyvben*⁷ tette közzé azt a majd 300 irányelvet és rendeletet tartalmazó programot, melynek kivitelezése az európai közös piac teljes kiépítéséhez szükséges. Az *Egységes Európai Okmány* (1986. február 28.) által a Szerződés szövegébe iktatott 8a Cikk rendelkezése alapján a belső piac (Binnenmarkt) 1992. december 31-vel megvalósult. A „Bizottság 8. éves jelentése az Európai Parlament felé a közösségi jog alkalmazásának ellenőrzéséről” című dokumentum szerint 1990. december 31-ig a közös piaci jogszabályok átültetési aránya 70%-ra nőtt.⁸ A jelentés szöve teszi azonban azt az akadozást is, ami az irányelvek átültetése terén tapasztalható.⁹ Az Európai Közösségek „közjogának” legutóbbi jelentős változását a *Maastrichti Szerződés* hatályba lépése jelentette.¹⁰

Az Európai Közösség feladata az EK-Szerződés 2. Cikke szerint egy közös piac, valamint egy gazdasági- és valutaunió megteremtésével, továbbá a 3. és 3a Cikkben megnevezett közös politikák és intézkedések megvalósításával támogatni a Közösségen belüli gazdasági élet harmonikus és kiegyensúlyozott fejlődését, a folyamatos, inflációmentes és környezetkímélő növekedést, a gazdasági teljesítmények konvergenciájának magas fokát, egy magas foglalkoztatási színvonalat, a szociális védelem magas mértékét, a megélhetés és az életszínvonal emelését, gazdasági és szociális összetartást és a tagállamok közötti szolidaritást. A 3. Cikk sorolja fel a Közösség tevékenységi területeit, ezek között a h) pontban említve a tagállamok jogi előírásainak összehangolását, amennyiben az a közös piac rendeltetésszerű működéséhez szükséges. A szekunder közösségi jog alapja a 189. Cikk, mely szerint feladataik ellátása érdekében, a Szerződésnek megfelelően az Európai Parlament és a Tanács közösen, valamint a Tanács és a Bizottság rendeleteket, irányelveket, határozatokat bocsátanak ki, illetve ajánlásokat adnak és állásfoglalásokat tesznek.¹¹

A jogharmonizáció általános normái a 100–102. Cikk, melyek mellett az EK-Szerződés számos speciális szabályt (mint pl. az 57. Cikk) tartalmaz. A 100. Cikk rendelkezése alapján az olyan jogi előírások összehangolása céljából, melyek a közös piac kialakulására és működésére közvetlenül kihatnak – ilyenek lehetnek társasági jogi szabályok is – a Tanács egyhangúlag, a Bizottság javaslatára a Parlament és a Gazdasági és Szociális Bizottság meghallgatása után irányelveket bocsát ki. A 70-es évek eleje óta a 100. Cikk generálklauzulájának kiterjesztő értelmezése mellett az eredeti hatáskörökön túlmenő, kiterjedt jogharmonizáció fejlődött ki, mely megfelelt a „továblépő részintegráció” filozófiájának.¹² A különösen a technika területén gyakran túlrészletezett szabályokat főleg Anglia illetve kritikával (*Roy Jenkins* 1978-as kezdeményezései), ami a jogharmonizációs politika átértelmezéséhez és a szükségesre történő korlátozásához vezetett.¹³ Új impulzusokat az Egységes Európai Okmány adott, mely a harmonizációt az egységes belső piac kiépítésének eszközévé tette.¹⁴ A beiktatott 100a Cikk alapján a Tanács már minősített többséggel is tehet intézkedéseket a 7a (a Maastrichti Szerződés módosítása előtt 8a) Cikk céljainak megvalósítása érdekében.

A társasági jog szabályozásának besorolása az 54. Cikk [(2) bekezdés és (3) bekezdés g) pont] alá történhet, mely a gazdasági korlátok (elsősorban a telephely megválasztásának szabadságát korlátozó rendelkezések) felszámolásának programját tartalmazza. A jogegységesítés szempontjából fontos továbbá a 220. Cikk, mely szerint, ha szükséges, a tagállamok tárgyalásokat folytatnak annak érdekében, hogy állampolgáraik számára biztosíthassák pl. a társaságok kölcsönös elismerését, a jogi személyiség megtartásának lehetőségét a társaság székhelyének egy más tagállamba történő áthelyezése esetén, vagy olyan társaságok egyesülésének lehetőségét, melyek eltérő jogrend uralma alatt állnak (220. Cikk 3. pont). Végül jelentős szerepe lehet a társasági jog területén a 235. Cikk rendelkezésének is: ha a Szerződésben meghatározott valamely cél elérése érdekében a Közösség beavatkozása szükséges, de ehhez a jogosítványok hiányoznak, úgy a Tanács a Bizottság javaslatára egyhangúlag megfelelő előírásokat bocsáthat ki.

III. Fejlődés és nemzeti hatások

A társasági jogi harmonizáció az általános EK-jogharmonizációval párhuzamosan haladt. Már rövidebb idővel a Római Szerződések után felmerültek a társasági jog harmonizációjával kapcsolatos tudományos gondolatok; példaként EUGEN ULMER müncheni rektori beszédét, vagy SANDERS societas europaea-ötletét említhetjük 1959-ből.¹⁵ Az 1. társasági jogi (nyilvánosság-) irányelv első Bizottsági javaslata 1964-ből származik, melynek 1968-as elfogadása új korszakot nyitott: a Közösség megkezdte a magánjog alakítását.¹⁶

A harmonizáció lassú és nehézkes volt, a következő három irányelv elfogadása tíz évig tartott. 1985-ben azonban a Fehér Könyvnek és az Egységes Európai Okmány már említett módosításainak köszönhetően új lendületet vett a harmonizáció. A beiktatott 100a Cikk szerepét azonban nem szabad túlbecsülni, hisz pl. nem alkalmas a munkavállalók érdekeinek védelmére [(2) bek.], és tartalmaz egy védelmi klauzulát a tagállamok számára [(3) bek.]. Társasági jogi harmonizációra ráadásul ezt megelőzően is sor kerülhetett az 54. Cikk (3) bekezdésének g) pontja alapján.

Az eltérő jogtörténeti gyökerekből táplálkozó **nemzeti hatások** a társasági jog területén is félreismertethetlenség, holott az európai jogharmonizáció eljárási szabályai minden nemzeti jogrendnek ugyanazon jogokat és esélyeket biztosítják.¹⁷ Az 1965-ös német részvényjogi reform modernsége ténylegesen befolyásolta az európai társasági jogi harmonizáció kezdeti időszakát. Francia javaslatként hangzott el a kíváncsi, hogy a Bizottság tendenciálisan a leginkább komplex, általa legjobbnak tartott nemzeti jog felé orientálódjon. Megállapítható, hogy a francia jog szolgált modellül a 3. és a 6. társasági jogi irányelvnél, egyebekben a német jog az uralkodó.¹⁸ Angol szemmel a részvénytársaságok szervezetére, a munkavállalók részvételére vagy a konszernjogra tett javaslatok túlságosan szigorúnak, nehézkes-

nek, azaz egy szóval túl németnek tünnek.¹⁹ Erősebb angol befolyás a 70-es évek közepétől a Pennington-jelentéssel (a Bizottság véleménye az átvételi ajánlatokról, 1974) kezdődött.²⁰ Az angol hatások jelenléte könnyen bizonyítható, ha akár a *true and faire view* – elvre, a nyilvánossággrahozatali kötelezettségekre, vagy a *Fairness*-elvre gondolunk átvételi ajánlatok, illetve a bennfentes kereskedelem esetén.²¹ Meg kell jegyezni azonban, hogy maga az angol társasági jog is sok változáson ment át az EK-jogharmonizáció hatására, pl. az ultra vires-tan, a rögzített alaptőke, a közepes vállalatok mérleg- és nyilvánosság szabályai tekintetében.²²

IV. Irányelvek és rendeletek

A következőkben összefoglaljuk a társasági jogot érintő jogforrásokat. A rövid táblázatban a jogforrás megnevezését annak kibocsátási időpontja, a megcélzott társasági formák felsorolása, majd tartalmának rövid, vázlatos ismertetése követi.²³

A. Elfogadott társasági jogi irányelvek

- a) 1. irányelv a társaságok nyilvánosságáról, szerveik képviselői jogáról és semmisségéről²⁴ (1968. március 9.) / Rt., BetétiRt., Kft. / Meghatározott okiratok nyilvánosságra hozatala, vállalt kötelezettségek érvényessége, a társaság semmissége
- b) 2. irányelv a részvénytársaságok alapításának, valamint az alaptőke megtartásának és módosításának szabályairól²⁵ (1976. december 13.) / Rt. / Alapítás, az alapszabály tartalma, tőkeminimum, tőkeemelés és leszállítás
- c) 3. irányelv a részvénytársaságok egyesüléséről²⁶ (1978. október 9.) / Rt. / Nemzeti fúziók
- d) 4. irányelv a tőketársaságok évről-évre történő beszámolóiról²⁷ (1978. július 25.) / Rt., BetétiRt., Kft. / Évről-évre történő beszámoló, értékelési szabályok, nyilvánosságra hozatal, vizsgálat
- e) 6. irányelv a részvénytársaságok szétválásáról²⁸ (1982. december 17.) / Rt. / Szétválás, a részvényesek és a hitelezők védelme
- f) 7. irányelv a konszolidált évről-évre történő beszámolóiról²⁹ (1983. június 13.) / Rt. / BetétiRt., Kft. / Konzernszövetség, konzern létrehozása, helyzetjelentés, vizsgálat
- g) 8. irányelv a társaságok évről-évre történő beszámolóinak közzétételéről³⁰ (1984. április 10.) (tőketársaságok) törvényes könyvvizsgálóként jogosult személyek képzési feltételeinek koordinálása
- h) 11. irányelv a fióktelepek kereskedelmi jogi nyilvánosságáról³¹ (1989. december 22.) / Fióktelepek / Meghatározott okiratok nyilvánossággrahozatala más tagországokban
- i) 12. irányelv az egyszemélyes korlátolt felelősségű társaságokról³² (1989. december 22.) / Kft. / Az egyszemélyes Kft. engedélyezése

- j) Irányelv a 4. és a 7. irányelv módosítására³³ (Mittelstandsrichtlinie) (1990. november 8.) / közepes tőke-társaságok / Könyvitett mérlegszabályok bevezetése
- k) Irányelv az 1990. november 8-i irányelv alkalmazási körének kiterjesztésére³⁴ (Kft. és tsa. Bt.-irányelv) / Kft. és tsa. Bt. / A Kft. és a tsa. Bt. bevonása a mérleg-irányelv hatálya alá

B. Még nem elfogadott társasági jogi irányelv-javaslatok

- a) Struktúra-irányelv³⁵ (1972. szeptember 27.) / Rt. / A részvénytársaság szervezeti struktúrája
- b) Konzern-irányelv³⁶ (1985) / Rt., BetétiRt, Kft. / a Közösségek materiális konzernjoga
- c) Nemzetközi fúzió-irányelv³⁷(1985. január 8.) / Rt. / Határokon átmenő terjeszkedés
- d) Átvételi irányelv³⁸ (1989. február 16.) Rt., BetétiRt. / Részvényekre és más értékpapírokra vonatkozó átvételi ajánlatok
- e) Likvidáció-irányelv³⁹ / Rt. BetétiRt., Kft. / Felszámolás és likvidáció
- f) Tőke és fúzió-irányelv Kft-k számára⁴⁰ / Kft. / A már elfogadott 2. (Alaptőke) és a 3. (Fúzió) irányelv alkalmazásának kiterjesztése a korlátolt felelősségű társaságokra

C. Egyéb társasági jogilag releváns irányelvek

A társasági jogot érintő további irányelvek a következők: a tőzsdejog területéről az ún. transzparens-irányelv⁴¹ (1988. december 12.), a bankjogi bankmérleg-irányelv⁴² (1986. december 8.), a két irányelv a más EK-tagország területén levő pénzügyi telephelyekről⁴³ (1977. december 12. és 1989. december 15.), a bankfelügyeletről⁴⁴ (1983. június 16.), a saját eszközökről (Eigenmittel)⁴⁵ és a szolvabilitásról⁴⁶ szóló irányelvek (1989. december 18.).

D. Rendeletek

- a) Rendelet egy Európai Gazdasági Érdekegyesülésről⁴⁷ (1985. július 25.) / EGÉE / Egy rugalmas jogi forma létrehozása a határokon átmenő vállalati kooperációk elősegítésére
- b) Európai részvénytársaságok (Societas Europaea) alapszabályának rendeleti javaslata⁴⁸ (EuRt (SE) Egy szupranacionális társasági forma komplett jogi szabályozása
- c) Javaslatok egyéb társasági formák, mint pl. Európai Egyesület, Európai Szövetkezet bevezetésére⁴⁹

V. Problémák

Az EK-Szerződés 177. Cikkében szabályozott előzetes döntési eljárás a társasági jog területén is okoz problémákat. Az Európai Bíróság a 177. Cikk eljárási szabályainak megfelelően a tagállamok bíróságainak előterjesztésére a közösségi jog értelmezésének és érvényességének kérdéseiről dönt. A 177. Cikk (3) bekezdése szerint, ha egy, a Szerződés

értelmezésével, a Közösség szerveinek, ill. az Európai Központi Bank aktusainak érvényességével és értelmezésével, valamint a Tanács által létrehozott intézmények alapszabályának értelmezésével kapcsolatos kérdés merül fel egy tagállam bírósága előtt folyó ügyben, és a bíróság döntése a belső jog eszközeivel többé nem támadható meg, úgy ez a bíróság köteles az Európai Bíróságot ún. előzetes döntési eljárás keretében megkeresni. E rendelkezés értelme annak megakadályozása, hogy olyan nemzeti joggyakorlat alakuljon ki, mely nem áll összhangban a közösségi jog normáival. A bírói értelmezés kérdése ezen a ponton egyben a tagállam bírósága és az Európai Bíróság közötti hatáskörproblémát jelent a 177. Cikk (3) bekezdése miatt, mely szerint az Európai Bíróság megkeresése – szemben a (2) bekezdéssel – nem lehetőség, hanem kötelezettség. A (3) bekezdés szabályát az Európai Bíróság a CILFIT-ítéletben⁵⁰ a következő módon konkretizálta:

„A közösségi jog helyes alkalmazása végül olyképpen lehet nyilvánvaló, hogy a feltett kérdés eldöntésénél ésszerű kétely számára, semmi hely nem marad. A tagállam bírósága csak akkor indulhat ki abból, hogy egy ilyen eset áll fenn, ha meg van győződve arról, hogy más tagállamok bíróságai és az Európai Bíróság számára is ugyanaz a bizonyosság állna fenn.”⁵¹

Az Európai Bíróságnak ezt a véleményét a Bundesgerichtshof is megismételte az IBH-ügyben, ahol az előterjesztési kötelezettséget egy az „acte claire”⁵²-hez hasonló indokolással elutasította.⁵³

Az értelmezési-illetékeségi kérdések mellett további problémát jelentenek az eltérő jogterületek közötti kölcsönhatások. Ha közelebbről szemügyre vesszük az EK társasági jogi szabályainak összességét, megállapítható, hogy a rendelkezések egy része nem tisztán társasági jogi. A nemzeti jogrendekben tapasztalható modern jelenség, hogy a korábban tradicionálisan magánjogi jogágakat egyre inkább közjogias rendelkezések bástyázzák körül. Elég, ha csak arra gondolunk, hogy például társasági szerződések kialakításánál ma már a felek magánjogi akaratanál sokkal fontosabbak az idevágó adó-, társadalombiztosítási, tőzsde vagy bankjogi előírások. Mindezek következményeként jelent meg az az erősen kritizált törekvés, hogy az érdekmisztikus társasági jogot mind a tudományban, mind az oktatásban váltsa fel egy érdekluralisztikus vállalati (alkotmány)jog.⁵⁴

Ezek természetesen kihatással vannak az európai jogharmonizáció folyamatára is. A tőzsde- és bankjogi szabályoknak a társasági joggal történő keveredése az oka annak például, hogy az „európai társasági jog” elnevezés mellett az „európai vállalati jog” is egyre gyakoribb.⁵⁵

A tőzsde- és bankjog, valamint a társasági jog közötti kölcsönhatás megnehezíti az EK-jogharmonizációt. Mint már említettük, valamely jogharmonizációs jogforrás kibocsátásához a jogalkotónak egyedi felhatalmazásra van szüksége, ilyen felhatalmazások pedig az EK-Szerződés különböző cikkelyeiben találhatók a Közösség céljainak megfelelően. A tőzsde- és tőkejogi irányelvek rendszeresen

az EK-Szerződés 54. és 100. Cikkére támaszkodnak. Az adott kérdésben való határozathozatalhoz a 100. Cikk és az 54. Cikk (2) bekezdése⁵⁶ szerint egyhangúság szükséges, a nemrég beiktatott 100a Cikk (1) bekezdése pedig minősített többséggel is megelégszik. A (jog)politikai akaratképzés megkönnyebbítésének kiváló eszköze, ha az olyan kérdéseket, melyek egyébként egyhangú határozathozatalt igényelnének, olyan köntösbe bújtatják, mely már alapítható a 100a Cikk könnyített eljárási szabályára is.

Jó példa az ilyen kölcsönhatásra az átvételi ajánlatokról szóló irányelv javaslata (1989. január 19./1990. szeptember 14.), mely az 54. Cikk (3) bekezdésének g) pontján alapul, annak ellenére, hogy itt nem társasági jogról van szó, hanem „csak” egy tőkepiaci tranzakcióról. Az interdependencia-problémákat csak erősítette a házon belüli konkurencia a társasági jogért illetékes III. Főigazgatóság és az angol vezetésű XV. „Pénzüzetek és adók” Főigazgatóság között.⁵⁷

A speciálisan a társasági jogban felmerülő **szakproblémák** között – melyekre jelen tanulmány keretei között csak utalhatunk – különbséget lehet tenni, de lege lata és de lege ferenda problémák között. Aktuális példát jelentenek az elsőre nézve a 2. (tőkevédelmi) irányelv szabályai a dologi betétekről. Ezekkel kapcsolatban ugyanis kérdéses, vajon a *rejtett dologi betét* (verdeckte Sacheinlage) német jogi konstrukciója és szigorú következményei európaijogilag is érvényesek-e.⁵⁸ Az inkább előtérben álló de lege ferenda problémák közül elég a legismertebbet említeni, a *munkavállalók részvételi jogainak* (Mitbestimmung) kérdését.⁵⁹ A különböző államokban nagyon eltérően szabályozott részvételi jog elismerésének gondolatát a Bizottság már a 70-es években elfogadta, az 5. társasági jogi irányelv javaslata azonban túl nagy teret engedett a tagállamoknak. Ma úgy tűnik, a munkavállalói részvételi jog harmonizációja még nem érett meg a szabályozásra.⁶⁰

A bíróságok jogfejlesztő szerepével kapcsolatban elmondható, hogy az *Európai Bíróság* eddig is a jogharmonizáció motorjaként működött, erősítve a **bíró alkotta jog** szerepét a közösségi jogban. Mivel a társasági jogi jogharmonizáció majdnem mindig komplex kompromisszumokat jelent, melyek a különböző nemzeti keretfeltételek között eltérően funkcionálhatnak, továbbra is jelentős feladatok hárulnak a nemzeti bíróságokra és az Európai Bíróságra.

HOPT véleménye szerint a *tagállamok bíróságainak* a harmonizáció során jelentősen nagyobb mértékben kellene figyelembe vennie más tagállamok jogi berendezkedését és konkrét jog megoldásait. Ez az újabb teherterhelés a nemzeti jogrendeknek a közös európai tető alatt történő összenövésének következménye.⁶¹ A fenti igényt a ZGR 8., „E. C. L. R., A társasági jog az Európa felé vezető úton” című szimpozionán⁶² a gyakorlati szakemberek spontán taps mellett határozottan visszautasították, sőt a „horrorvizió” kifejezéssel illették.⁶³

Az Európai Bíróságnak, mint legfelsőbb szervnek kell a bírói jogfejlesztés egységét megőrizni, ehhez azonban rendszeres kapcsolatot kell tartania a tagállamok megfelelő bírói szerveivel.⁶⁴

VI. Perspektívák

Az európai társasági jog perspektíváit **egység és sokoldalúság** együtt jelentik, egy egységes társasági jog „horrorviziója” egyelőre nem fenyeget. Mindez ésszerű hatáskörfelosztást követel centrális és föderális szervek között, s ez a kétvonalúság megnyithatja a versenyt egy jobb társasági jogért. Ma még csak találgatni lehet, hol húzódnak majd a határok az európai és a nemzeti társasági jogok között; európai szabályozást kap feltehetően a társasági jog magja és az ezzel összefüggő piacjog.⁶⁵

A nemzeti bíróságok egyedül nem tudják végrehajtani a rájuk nehezedő feladatot, szükségük van a *gyakorlat és a tudomány* elmunkálataira, támogatására. Ez egyben újabb igényeket, elvárásokat jelent a jogtudománnyal és az oktatással szemben is: a Közösségi jognak helyet kell kapnia a nemzeti jogi dogmatikában, az európai jogintézmények elméleti és gyakorlati kérdéseinek vizsgálati igénye sem maradhat el a saját nemzeti jogintézményekétől.⁶⁶ Mindez ma már érvényes Magyarországra nézve is.

JEGYZETEK

- 1 A téma átfogó bemutatása: LUTTER, Marcus, *Europäisches Unternehmensrecht*, 3. A. Berlin, New York 1991; általános helyzetjelentés HOPT, Klaus J., *Harmonisierung in europäischem Gesellschaftsrecht*, *Zeitschrift für Unternehmens- und Gesellschaftsrecht (ZGR)* 1992, 265–295. 1.; további irodalom BEHRENS, Peter, *Das Gesellschaftsrecht im Europäischen Binnenmarkt*, *Europäische Zeitung für Wirtschaftsrecht (EuZW)* 1990, 13. és kk 1.; WIESNER, Peter M., *Stand des Europäischen Unternehmensrechts*, *EuZW* 1992, 270. és kk 1.; GOERDELER, Reinhard, *Überlegungen zum künftigen Gesellschaftsrecht in der EG*; FS Steindorff, München 1990.; MARTONYI János, *A társasági jog egységesítése az Európai Gazdasági Közösségben*, *Jogtudományi Közöny* 1985/10, 485–486. 1.; KIRÁLY Miklós, *Az Európai Közösségek társasági jogának egységesítése – irányelvek útján*, *Külgazdaság* 1990/7, 97–104. 1.; BE-RECEZ Csaba, *Társasági jog az Európai Közösségben*, Budapest 1992.
- 2 BEHRENS, 13. 1.
- 3 HOPT, 265. 1.
- 4 WIESNER, 270. 1.
- 5 HOPT, uo.
- 6 Felhasznált szöveg: *Europäisches Wirtschaftsrecht*, *Sammlung von EG-Rechtsvorschriften für den Europäischen Binnenmarkt*, Szerk.: Reimer von Borries, Dr. Klaus Winkel, Prof. Dr. Eberhard Haug-Adrión és Dr. Peter Klocker, München 1992.
- 7 Német lelőhely *Dok. Komm* (85) 310.
- 8 ABIEG Nr. C 338 v. 31. 12. 1991, 9 és 21. 1.
- 9 Uo., 18. 1.
- 10 A Maastrichti Szerződés kereteit a Preambulum, az I. és a VII. cím jelentik. A II., III. és IV. cím tartalmazza

- azokat a rendelkezéseket, melyek az EK alapítószerveit módosítják. Az „Európai Gazdasági Közösség Szerződése” elnevezés „Európai Közösség Szerződése” elnevezésre módosult. Az V. cím a *Közös Kül- és Biztonsági Politikát, a VI. a Bel- és Jogpolitikai Együttműködés szabályait* iktatta be.
- 11 Vö. KECSKÉS László, Az EGK jogharmonizáció módszertani kérdései, Magyar Jog 1993/4., 206. és kk. 1.
- 12 OPPERMANN, Thomas, Europarecht, München 1991., 414. 1.
- 13 Uo.
- 14 OPPERMANN, 415 1.
- 15 HOPT, 268. és k. 1.
- 16 HOPT, 269. 1.
- 17 Vgl, HOPT, 31. lábjegyzet.
- 18 HOPT, 273. 1.
- 19 Uo.
- 20 EG-Komm. Dok. XI/56/74., lásd még HOPT, 34 lj.
- 21 HOPT, 274. 1.
- 22 HOPT, 274. 1.
- 23 Az egyes jogforrások részletes ismertetését lásd BE-RECZ, 37 kk. 1.
- 24 68/151/EWG, ABIEG Nr. L. 65 v. 14. 3. 1968, 8. 1.
- 25 77/91/EWG, ABIEG Nr. L. 26. v. 31. 1. 1977. 1. 1.
- 26 78/855/EWG, ABIEG Nr. L. 295. v. 20. 10. 1978, 36. 1.
- 27 78/660/EWG, ABIEG Nr. L. 222. v. 14. 8. 1978. 11. 1.
- 28 82/891/EWG, ABIEG Nr. L. 378. v. 31. 12. 1982, 47. 1.
- 29 83/349/EWG, ABIEG Nr. L. 193 v. 18. 7. 1983. 1. 1.
- 30 84/253/EWG, ABIEG Nr. L. 126 v. 12. 5. 1984, 20. 1.
- 31 ABIEG Nr. L. 395. v. 30. 12. 1989, 36. 1.
- 32 ABIEG Nr. L. 395. v. 30. 12. 1989, 40. 1.
- 33 ABIEG Nr. L. 317 V. 16. 11. 1990, 57. 1.
- 34 ABIEG Nr. L. 317. v. 16. 11. 1990, 60. 1.
- 35 ABIEG Nr. C. 131 v. 13. 12. 1972, 49. 1.
- 36 Az irányelv javaslata még hiányzik. Vö. LUTTER, 187. és kk. 1.
- 37 ABIEG Nr. C. 23 v. 25. 1. 1985, 11. 1.
- 38 ABIEG Nr. C. 64 v. 14. 3. 1989, 8. 1.
- 39 Dok.-Nr. XV/43/87 - DE.
- 40 Az irányelv javaslata még nem készült el. Vö. WIESNER, 273. 1.
- 41 ABIEG Nr. L. 348 v. 17. 12. 1988, 62. 1.
- 42 ABIEG Nr. L. 372. v. 31. 12. 1986, 1. 1.
- 43 ABIEG Nr. L. 322 v. 17. 12. 1977, 30. 1. és ABIEG Nr. L. 386. v. 30. 12. 1989, 1. 1.
- 44 ABIEG Nr. L. 193 v. 18. 7. 1983, 18. 1.
- 45 ABIEG Nr. L. 124 v. 5. 5. 1989, 16. 1.
- 46 ABIEG Nr. 386 v. 30. 12. 1989, 14. 1.
- 47 ABIEG Nr. L. 199 v. 31. 7. 1985, 1. 1.
- 48 ABIEG Nr. C. 124 v. 10. 10. 1970, az új rendeleti javaslat ABIEG Nr. C. 263 v. 16. 10. 1989, 41. 1., ennek végleges módosítása Dok.-Kom (91) 174 endg.- SYN 218.
- 49 ABIEG Nr. C. 236 v. 31. 8. 1993, 1. 1. és 17. 1.; vö. még WIESNER, 279. 1.
- 50 Németül Rs. 283/81, 6. 10. 1982. - C.I.L.F.F.I.T./Ministerio della Sanità, Slg. 3415. Az ügy érdekessége, hogy az 177. Cikk (3) bekezdése maga vált előterjesztési eljárás tárgyává.
- 51 Idézve STEINDORFF, Vorlagepflicht nach Art. 177 Abs 3 EWGV, Zeitschrift des gesamten Handelsrechts (ZHR) 156 (1992), 6. 1., saját fordítás.
- 52 LAGRANGE doktrínája a Da Costa-ügyhöz tett záróelőterjesztésekből: „The jurist... will simply reply that the purpose of interpretation is not to distinguish what is clear from what is not clear, but, when a measure is not clear, to discern among several meanings the meaning that should be given to it.” Idézve STEINDORFF, 4. 1.
- 53 Uo.
- 54 Vö.pl. HUECK, Götz, Gesellschaftsrecht, München 1983., 25. és kk. 1.; KRAFT/KREUZ, Gesellschaftsrecht, Neuwied, Kriftel, Berlin 1992., 13. és k. 1.
- 55 Vö. LUTTER, Marcus, Europäisches Unternehmensrecht, (ZGR Sonderheft 1.) 1991, „Előszó a harmadik kiadáshoz”. A kiadvány második kiadása még az „európai társasági jog” címet viselte.
- 56 Az 54. Cikk (2) bekezdésének ez a szabálya a Maastrichti Szerződés módosítása előtti szövegváltozat.
- 57 HOPT, 281. 1.
- 58 Lásd EuGH: Keine gutachtliche Stellungnahme durch Gerichtshof im Vorabentscheidungsverfahren, EuZW 17/1992, 546. 1.; vö. még HOPT, 276 1.
- 59 A probléma integrációpolitikai, európai jogi áttekintése HOPT, 277. kk. 1.
- 60 OPPERMANN, 429. 1.
- 61 HOPT, 288. 1.
- 62 Kronberg, 1992. január 24/25.
- 63 E C LR, Bericht über die Diskussion von KLEINDIEK, ZGR 3/1992. 297. 1.
- 64 Vö. HOPT, 288. 1. A probléma okai közül a legfontosabb, hogy a nemzeti bíróságok különösen a társasági jog területén az előterjesztésekkel (EK-Szerződés 177. Cikk) kifejezetten fukarkodtak. Ezen a területen az utóbbi időben a helyzet javulni látszik, mindenesetre elsősorban az Európai Bíróság segíthetné a változást, hisz az előterjesztési eljárás (Vorlageverfahren) jelenleg legalább 18 hónapot vesz igénybe!
- 65 HOPT, 293. 1.
- 66 Vö. STEINDORFF, 14. 1.